

“La personalitat d’una supervivent del gulag m’impulsà a escriure la novel·la”

Monika Zgustova (Praga, 1949) publica en Proa la novel·la *La nit de Vàlia*, basada en el cas real d’una jove russa internada pels soviètics per haver tingut relacions amb un soldat de la marina nord-americana al final de la guerra mundial.

—Tal com dieu a l’epíleg, la Vàlia existeix i es diu Valentina. Vàlia és Valentina al cent per cent?

—No. Per això li he canviat el nom, tot i que el nom real el dic al final. Per donar a entendre que no ho és al cent per cent. Però li manca molt poc. Els personatges que han estat més novel·lats han estat la seva filla i la seva mare.

—El que us va interessar d’ella va ser descobrir que el seu calvari va ser provocat només per haver tingut relacions amb un americà?

—No, va ser ella, la seva personalitat. Jo preparava un llibre de testimonis sobre les dones tancades al gulag, un llibre que he de fer algun dia. Però abans de començar-lo, em va cridar l’atenció aquesta dona, d’una personalitat molt ferma, que res no va poder torçar perquè va treure forces d’on no en tenia, i vaig decidir fer-ne un personatge literari.

—Els soviètics van tancar moltes dones al gulag?

—Moltíssimes. Gairebé tantes com homes. Milions. Les xifres canvien segons les fonts, però tothom coincideix a parlar de milions.

—Calia que haguessin participat en alguna acció o ja n’hi havia prou amb tenir un company sospitós?

—Ja n’hi havia prou. A més, s’inventaven causes. Quan reprimien una població determinada, com els ucraïnesos, estonians i lituans, o també els jueus, no discriminaven entre homes i dones. El comunisme basava la seva ideologia i la seva pràctica en el càstig de tots els membres de la família d’un detingut. No se’n podia escapar cap.

—Un cop és alliberada, la seva vida va ser tal com la relateu?

—Bastant. A grans trets. Hi ha la filla, l’amiga i el fet que no parés de pensar en Bill, tot i que ella s’havia casat. El seu matrimoni va ser una cosa sense importància. La tornada

Monika Zgustova publica la novel·la *La nit de Vàlia*, en l’editorial Proa.

a la vida normal, per als supervivents del gulag, era molt difícil. El suplici del camp continuava. No podien fer una vida normal. Eres una persona estigmatitzada. No podies obtenir una feina bona ni viure en una gran ciutat. La gent tenia por de relacionar-s’hi perquè eren antics presos polítics i podies tenir problemes amb la policia secreta.

—Els russos coneixen aquesta realitat?

—No prou. L’entitat privada que se n’ocupa és precària i està mal vista pel poder rus actual, si bé fa el que pot. I sobre el gulag, els historiadors que s’hi han ocupat més són americans i anglesos, més que els russos o dels pobles de l’antiga URSS.

—Vàreu dir a Valentina que la convertiríeu en la Vàlia de la novel·la?

—Al començament, no. Només vaig comentar-li que preparava un llibre de testimonis sobre diverses dones i se’n va alegrar. A Rússia han girat full i no volen

recordar-ho. Va dir-me que rebia més atenció des de l’estranger que del propi país. Pensava que el seu testimoni seria un més però dos anys després d’entrevistar-la li vaig dir que havia convertit el relat de la seva vida en una novel·la i li va semblar molt bé.

—I amb en Bill, hi heu pogut parlar? És viu?

—No ho sé, no l’he trobat. La part més novel·lada correspon a la relació posterior entre en Bill i la Vàlia, la de la seva trobada als anys seixanta.

—Als agraïments dieu que mai no hauríeu pensat que també hi hagués dones. Va ser una sorpresa, doncs.

—Sí. El descobriment va ser saber que n’hi havia tantes. En sabia d’algunes perquè n’havia llegit alguns testimonis. Però desconeixia que n’hi havia hagut milions. I que hi morien com mosques, perquè els camps soviètics, com els nazis, eren camps de treball i d’extermini. El que les ajudava a sobreviure eren la consciència de la pròpia innocència i les relacions humanes, els lligams d’amistat i d’estimació. Per això les traslladaven sovint de camp, al cap de poques setmanes; i que així no s’hi construïssin refugis de l’amistat.

Lluís Bonada